

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05
у Національній академії внутрішніх справ

ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Білоконя Руслана Михайловича
«Кримінально-процесуальна відповідальність: наукові та правові основи»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Тема представленого дисертаційного дослідження є достатньо актуальною і практично важливою, оскільки на сьогодні як серед науковців, так і практиків, немає єдиної думки щодо сутності та різновидів юридичної відповідальності, у тому числі щодо кримінально-процесуальної відповідальності, її суб'єктів, співвідношення заходів примусу та відповідальності в кримінальному провадженні, підстав кримінально-процесуальної відповідальності, особливостей правообмежувальних заходів та санкцій, які мають застосовуватися до правопорушників.

Саме під час кримінального провадження досить часто спостерігаються випадки порушення приписів кримінального процесуального закону з боку сторін захисту, обвинувачення, інших учасників кримінального провадження, невиконання ними процесуальних обов'язків, що підкреслює необхідність і важливість інституту відповідальності в кримінальному процесі.

Загалом кримінально-процесуальна відповідальність є важливим важелем впливу на будь-якого учасника кримінального провадження, впливає на виконання ним обов'язків, передбачених законом, забезпечення процесуальної дисципліни, а також сприяє неухильному виконанню приписів кримінального процесуального законодавства України. Крім того, кримінально-процесуальна відповідальність передбачає покладання на учасника кримінального провадження додаткових кримінально-процесуальних обов'язків, позбавлення його тих чи інших процесуальних прав або ж покладання додаткового обов'язку і позбавлення

Вх. № 1039
" 05 " 03 20 18 р.
кількість аркушів: 15
осн. док. додаток

відповідних процесуальних прав. Наприклад, зміна запобіжного заходу на більш суворий, відшкодування процесуальних витрат, спричинених невиконанням процесуальних обов'язків, видалення із зали судового засідання, що створює перешкоди для повноцінної реалізації процесуальних прав у сфері доказування.

Порушення норм кримінально-процесуального права, невиконання процесуальних обов'язків учасником кримінального провадження утворюють кримінально-процесуальне правопорушення. Механізм реалізації того чи іншого заходу кримінально-процесуальної відповідальності передбачає точне встановлення самого факту процесуального правопорушення, установлення правильної його юридичної кваліфікації (складу правопорушення), належний вибір індивідуального заходу примусового впливу (застосування санкції), оформлення правозастосовного акта і приведення його до виконання.

Нинішня ситуація в державі, за якої повністю зруйнований поріг дозволених, коли про закон усі починають упевнено забувати і вчать обходитися без нього, ще більше доводить значимість кримінально-процесуальної відповідальності. Саме в кримінальному провадженні мають чітко існувати норми, правила, що «можна», а що виходить за межі цього «можна» і за що особа буде нести відповідальність. Саме під час кримінального провадження має бути жорстка реакція суду на непідкорення учасників судового провадження та інших громадян розпорядженню головуючого, на порушення порядку під час судового засідання, на неправомірний тиск на суд з боку так званих «громадських активістів», зриви судових засідань, блокування приміщень судів, неадекватні реакції на судові рішення при незгоді із застосуванням запобіжного заходу, некоректну поведінку присутніх у залі, образливі висловлювання щодо суду, за непокору суду, зневажливе ставлення до зауважень суду, хамство, вигуки.

Аналіз положень КПК України також свідчить про недосконалість окремих нормативних конструкцій кримінально-процесуальної відповідальності, наявність прогалин у цьому сегменті правового регулювання. Це стосується суб'єктів відповідальності. Спірним є питання щодо кримінально-процесуальної відповідальності сторони обвинувачення, оскільки за порушення норм КПК відповідні посадові особи переважно несуть кримінальну або дисциплінарну

відповідальність, залежно від тяжкості вчиненого діяння. Складним є вирішення питання відповідальності за повторні екстрадиційні арешти осіб, яких звільнили суди, за повторні затримання осіб, звільнених місцевими судами або апеляційними судами, хоча рішення останніх оскарженню не підлягають. Чи має бути відповідальність за недотримання стандарту негайного інформування затриманої особи про її права, неповідомлення родичів затриманого, недоставлення затриманого до слідчого судді впродовж тривалого часу? Чи має бути процесуальна відповідальність за публічні виступи керівників військової прокуратури, Генеральної прокуратури України за прояв неповаги щодо ролі захисників у кримінальному провадженні та до прав усіх учасників судового провадження, порушення презумпції невинуватості обвинувачених.

Відкритим є питання сукупної процесуальної відповідальності учасників кримінального провадження, установлення суддями застав, розмір яких незрівнянний з вагою інкримінованих злочинів, завідомо непомірний для заставодавця.

Крім зазначеного, є багато інших питань, які мають бути досліджені та вирішені. Це стосується складу процесуальних правопорушень, які часто формулюються неоднозначно, системи підстав кримінально-процесуальної відповідальності, яка недостатньо диференційована залежно від процесуального статусу учасників провадження, відносно деяких з них взагалі відсутня належна правова база застосування процесуальної відповідальності.

У зв'язку з вищевказаним можна дійти висновку, що сьогодні виникла практична необхідність у з'ясуванні та вирішенні практичних проблем щодо вдосконалення механізму кримінально-процесуальної відповідальності, детальної законодавчої регламентації заходів кримінально-процесуальної відповідальності, які підлягають застосуванню за порушення чи невиконання процесуальних обов'язків, визначення єдиного, а не альтернативного (адміністративного чи кримінально-процесуального) порядку застосування процесуальних санкцій за порушення процесуальних обов'язків учасниками кримінального провадження.

З цих міркувань є підстави для твердження, що обрана дисертантом тема для дослідження має комплексний і пріоритетний характер, важливе теоретичне та практичне значення, а, отже, й беззаперечно високий рівень актуальності.

У роботі достатньо чітко сформульовано мету і завдання дисертаційного дослідження. Автор вдало вибрав методологічний інструментарій, адекватний обсягу і предмету дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації, підтверджується теоретико-нормативною та емпіричною базою. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими. При їх обґрунтуванні використано широке коло вітчизняних та зарубіжних наукових джерел у галузі кримінального процесуального, конституційного та інших галузей права. Науковий апарат дисертаційного дослідження залишає схвальне враження, адже дисертантом використано праці відомих учених як радянського, так і сучасного періоду, що дало змогу автору більш виважено підійти до обґрунтованості власного бачення на ту, чи іншу проблему. У цілому наукові джерела використані здобувачем переважно критично – з глибоким аналізом, коректною полемікою та аргументацією власного підходу до тих чи інших положень, висновків чи пропозицій їх авторів, що свідчить про зрілість дослідника та його високу загально наукову культуру.

Виклад матеріалу в такій логічній послідовності дозволив здобувачу, з одного боку, зосередити увагу на найголовніших проблемах дослідження, з іншого – у повному обсязі розв'язати поставлені завдання, уникаючи повторень, відхилень від предмета і мети дослідження й інших огріхів, які іноді допускають дослідники через відсутність чітко визначеного напрямку наукової розробки теми. Проведена автором наукова розвідка майже у всіх визначених у завданнях дослідження проблем на засадах їх осмисленої систематизації і використання сучасних методів дослідження: аналізу, синтезу, індукції та дедукції, історико-правового, формально-юридичного, порівняльно-правового, формально-логічного, догматичного, логіко-нормативного, системно-структурного, соціологічного, статистичного.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнення судової практики Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та інших судів України; рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України; постанови Пленуму Верховного Суду України; судові рішення, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; статистичні та аналітичні матеріали Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ; результати вивчення 195 матеріалів кримінальних проваджень; зведені дані опитування 250 слідчих Національної поліції Київської, Житомирської, Полтавської, Херсонської, Тернопільської областей та м. Києва (протягом 2016-2017 років).

Таким чином, вміле, послідовне й логічне використання широкого спектру методів наукового пошуку, науково-теоретичного матеріалу, нормативної основи та емпіричної бази дослідження позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Системний аналіз норм кримінального процесуального права, теоретичного узагальнення й обґрунтування концепції кримінально-процесуальної відповідальності, підстав, суб'єктів та порядку застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності дозволили дисертантові сформулювати достовірні наукові положення, а також аргументувати низку наукових положень, які мають наукову новизну.

Найбільш вагомими науковими положеннями дисертанта, що характеризуються науковою новизною або її елементами, вважаються такі:

- виокремлено види кримінально-процесуальної відповідальності, а саме каральна (штрафна) та відновлювальна (компенсаційна) (с. 144);
- розроблено класифікацію кримінально-процесуальної відповідальності на підставі різних критеріїв (с. 177-188);
- визначено спосіб, порядок, строки виконання та наслідки невиконання рішення про накладення грошового стягнення;

- удосконалено поняття «кримінально-процесуальної відповідальності», «кримінального процесуального правопорушення», «зловживання кримінальними процесуальними правами» (с. 228, 250, 254);

- виокремлено систему стадій застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності, особливості кримінально-процесуальної відповідальності посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження;

- визначено фактичні підстави застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності до порушників порядку судового засідання.

Чимало наукових положень віднайшли у дисертації свій подальший розвиток й також характеризуються оригінальністю та в цілому є внеском до науки кримінального процесуального права.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Положення дисертації відображено у 41 науковій публікації, серед яких одноосібна монографія, вісімнадцять наукових статей – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, п'ять статей – у зарубіжних наукових виданнях та сімнадцять тез – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції роблять певний внесок як у теорію кримінального процесу, так і в правозастосовну практику, оскільки розширюють та поглиблюють уявлення щодо кримінально-процесуальної відповідальності. Запропоновані в роботі висновки і пропозиції можуть бути використані в:

- законотворчій діяльності – при внесенні змін і доповнень до КПК України з питань застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності;

- правозастосовній діяльності органів досудового розслідування – у процесі розроблення та вдосконалення відомих нормативно-правових актів та безпосереднього використання розроблених методичних рекомендацій слідчими Національної поліції під час вирішення питань щодо застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності;

– освітньому процесі – для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій, а також під час проведення різних видів занять із таких дисциплін: «Кримінальний процес», «Теорія судових доказів», «Організація досудового розслідування», «Прийняття процесуальних рішень та проведення слідчих (розшукових) дій», «Судове провадження у кримінальному процесі».

Структура дисертації обумовлена логікою проблеми та завданнями дослідження. Робота складається із анотації, вступу, п'яти розділів, які містять сімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (430 найменувань) та семи додатків, а також цілком відповідає назві. Автореферат дисертації є ідентичним її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження, їх оформлення відповідає встановленим вимогам.

Оцінка змісту дисертації та автореферату. Дисертантом виконано вимоги, що ставляться МОН України до такого виду наукових робіт стосовно обґрунтування актуальності теми дослідження та його методів у вступі. Ним обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, бачення шляхів та форм їх впровадження і апробації; наведено характеристику публікацій дисертанта з відображенням основних положень наукового дослідження. Наступні розділи дисертації поєднані загальною метою дослідження і в них відповідно до плану дослідження розкривається його об'єкт і предмет.

Слід зазначити, що дисертант послідовно виклав матеріал, розглянув його як з позиції загальнотеоретичних, так і практичних проблем, що виникають при застосуванні заходів кримінально-процесуальної відповідальності.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету і завдання дослідження, його наукову новизну та розглянуто інші питання відповідно до діючих вимог.

Оригінальною є побудова здобувачем кожного з розділів і підрозділів дисертації, що характеризується: визначеністю мети і завдань, проведенням оглядом літератури і

джерел, логічністю викладу основного матеріалу, потужністю експериментальної бази дослідження. Розділи і підрозділи завершуються узагальнюючими кількісно-якісними висновками, оцінкою обґрунтованості наукових положень та визначенням можливості подальшої розробки теми.

У першому розділі дисертації «Концептуально-теоретичні засади інституту кримінально-процесуальної відповідальності» автор зосередив увагу на висвітленні генезису розвитку законодавства та наукових поглядів щодо розуміння сутності кримінально-процесуальної відповідальності.

Автор досить ґрунтовно дослідив наукові праці І. С. Самощенко, М. Х. Фарукшина, І. О. Галагана, В. П. Глебова, В. Г. Даєва, Є. М. Клюкова, В. Т. Базильова, М. К. Свірідова, які не визнають існування процесуальної чи кримінально-процесуальної відповідальності і аргументовано доводить їх безпідставність та непереконливість (с.35, 38), на підставі аналізу розвитку вітчизняного кримінального процесуального законодавства визначив тенденцію щодо розширення кола підстав та суб'єктів застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності за КПК 1960 року та КПК України 2012 року (с. 40).

Заслуговує на увагу аналіз автором генези інституту юридичної відповідальності, дослідження Салічної Правди, німецького кримінально-судового уложення 1532 року «Кароліна» (с. 47-49), вітчизняних пам'яток права, таких як Руська Правда, Статутів Великого князівства Литовського, Статуту кримінального судочинства 1864 р., Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р., Кримінально-процесуальних кодексів 1922 та 1927 років (с 50-57).

Ґрунтовним є науковий підхід дисертанта до розуміння сутності соціальної відповідальності (с. 59-68), юридичної відповідальності (с. 70-84), а також висновок, що відповідальність як соціальне явище має дві форми (системи) – позитивна та негативна, проте, юридична відповідальність, а тому і кримінально-процесуальна відповідальність, може бути лише негативною – як відповідальність «за» вчинене протиправне діяння (с. 90).

Теоретичну й практичну значимість має дослідження дисертантом відмінності понять відповідальності та покарання (с. 95), категорій «санкція» та «процесуальна відповідальність», їх співвідношення, взаємозв'язок та обсяг (с. 98).

Варто виокремити запропоноване автором визначення поняття «кримінально-процесуальна відповідальність» та її елементів, а саме: підстав та умов застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності, суб'єктів кримінально-процесуальної відповідальності, санкції процесуальної норми, заходів процесуального примусу, які пов'язані з кримінально-процесуальною відповідальністю (с. 115-116).

У другому розділі дисертації автор дослідив співвідношення заходів примусу та відповідальності у кримінальному провадженні, визначив суб'єктів кримінально-процесуальної відповідальності, місце кримінально-процесуальної відповідальності в системі юридичної відповідальності, розробив класифікацію кримінально-процесуальної відповідальності.

У контексті зазначених питань досліджено наукові підходи щодо співвідношення процесуального примусу, санкції та кримінально-процесуальної відповідальності. Автор аргументовано доводить відмінність між санкцією, як частиною правової норми, та санкцією, як реальним примусовим заходом впливу (с. 133-134).

Слід погодитися з думкою дисертанта, що кримінально-процесуальною відповідальністю є як заходи, які передбачені каральними (штрафними) санкціями, так і заходи, передбачені правовідновлювальними санкціями. Це твердження автор досить вдало аргументує єдністю таких ознак як: зміст (оцінка уповноважених органів протиправних діянь учасників кримінального провадження); підстави застосування (невиконання кримінальних процесуальних обов'язків); мета застосування (відновлення процесуальних правовідносин та забезпечення дієвості кримінального провадження); характер процесуальних дій (здійснюється шляхом застосування процесуального примусу) (с. 143-144).

Дисертант аргументовано доводить, що суб'єктами кримінально-процесуальної відповідальності є не лише особи, які залучаються до кримінального провадження, а й посадові особи, які його здійснюють. Досить важливим є те, що дисертант

виокремлює особливості кримінально-процесуальної відповідальності посадових осіб, які здійснюють кримінальне провадження (с. 161-162).

Варто виокремити аналіз дисертантом характерних ознак кримінально-процесуальної відповідальності та виокремлення її від інших видів юридичної відповідальності, а також здійснену класифікацію кримінально-процесуальної відповідальності (с. 177-188).

Третій розділ «Юридичні, фактичні та процесуальні підстави застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності» складається з чотирьох підрозділів, у яких визначено та розкрито підстави кримінально-процесуальної відповідальності.

У контексті досліджуваних питань автор визначає, що підставою притягнення до кримінально-процесуальної відповідальності є триєдине поняття, яке складається із юридичної, фактичної та процесуальної складової, а саме: закріплення у нормах кримінального процесуального законодавства виду й обсягу кримінально-процесуальної відповідальності та процесуальної форми її застосування (юридична підстава); вчинення учасником кримінального провадження діяння, яке містить склад кримінального процесуального правопорушення чи є зловживанням процесуальними правами (фактична підстава); наявність рішення уповноваженої посадової особи про застосування конкретного заходу кримінально-процесуальної відповідальності (процесуальна підстава) (с. 203-204).

Практично значущим є проведений аналіз дисертантом норм КПК України та виокремлення конкретних складів кримінальних процесуальних правопорушень та відповідальності за їх здійснення в окремих нормах кримінального процесуального законодавства України (с. 210-211), узагальнення характеристик кримінальних процесуальних порушень (с. 214).

Слід погодитися з висновками дисертанта, що фактичними підставами кримінально-процесуальної відповідальності є кримінальне процесуальне правопорушення та зловживання кримінальними процесуальними правами, а також, що заходи кримінально-процесуальної відповідальності застосовуються лише за

наявності вини учасника кримінального провадження у порушенні вимог кримінального процесуального законодавства (с. 221, 225).

Теоретичну й практичну значимість має визначення дисертантом складових елементів кримінального процесуального правопорушення (с. 243-250), виокремлення наукових підходів щодо розуміння сутності зловживання правом (с. 251), стадій (етапів) застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності (с. 278).

Розділ 4. «Заходи кримінально-процесуальної відповідальності майнового характеру» складається з чотирьох підрозділів, у яких охарактеризовано грошове стягнення та відшкодування процесуальних витрат як заходи кримінально-процесуальної відповідальності, визначено перспективи вдосконалення їх правового регулювання.

Дисертант визначає грошове стягнення самостійним заходом кримінально-процесуальної відповідальності, який відрізняється від штрафу, визначеного в КК України чи КУпАП, за правовою природою, підставами застосування, розмірами грошових стягнень та формою реалізації (суб'єктами прийняття рішень, процедурою виконання, можливістю заміни штрафу на більш тяжче покарання) (с. 287).

Досить важливим є те, що дисертант у дослідженні надає свої пропозиції щодо внесення змін і доповнень у чинний КПК України з метою правової визначеності та уніфікації правозастосування під час обрахунку розміру штрафних санкції при накладенні грошового стягнення у кримінальному провадженні (с. 295, 298-300, 306, 311, 316-317, 325, 333, 335, 336, 344), визначає загальні умови накладення грошового стягнення (с. 296-297), а також доцільність суттєвого розширення кола підстав накладення грошового стягнення новими складами кримінальних процесуальних правопорушень, зокрема: недотримання узгодженого строку підготовки висновку експерта; невиконання обов'язку щодо надання витребуваних речей чи документів; невиконання ухвали слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; невиконання обов'язку збереження предметів, які є чи можуть бути доказами у кримінальному провадженні; порушення порядку в залі судового засідання чи невиконання розпоряджень головуєчого (с. 346).

Практичну й наукову значимість має те, що дисертант у дослідженні аналізує судову практику щодо розгляду слідчими суддями клопотань про застосування

заходів забезпечення кримінального провадження, кримінальне процесуальне законодавство зарубіжних країн (Німеччини, Швейцарії, Грузії, Естонії, Молдови) щодо коло суб'єктів та підстав, за які можливе застосування кримінально-процесуальної відповідальності у виді грошового стягнення (с. 321-323, 348-349).

Заслугує підтримки позиція автора, що процесуальна форма накладення грошового стягнення є невиправдано «спрощеною» у порівнянні з процесуальною формою застосування більшості заходів забезпечення кримінального провадження, а тому потребує вдосконалення в частині закріплення додаткових вимог щодо змісту ухвали про накладення грошового стягнення та розширення повноважень слідчого, прокурора, слідчого судді, суду, особи, щодо якої розглядається клопотання про накладення грошового стягнення (с. 349-355).

На основі аналізу слідчої практики, наукових публікацій дисертант досить обґрунтовано за підставами й метою застосування відрізняє відшкодування процесуальних витрат як захід кримінально-процесуальної відповідальності від стягнення процесуальних витрат (с. 369-370).

У п'ятому розділі дисертації автором розкрито питання змісту зміни запобіжного заходу на більш суворий та охарактеризовано відповідальність учасників кримінального провадження за порушення порядку у залі судового засідання.

Практично значущим є порівняння запобіжних заходів з позиції визначення гарантій виконання обов'язків, які покладалися на підозрюваного, обвинуваченого під час обрання конкретного запобіжного заходу (с. 399-405).

На підставі порівняльного аналізу норм кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн автор обґрунтовано доводить, що в разі невиконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього під час обрання запобіжного заходу обов'язків основним заходом кримінально-процесуальної відповідальності має бути зміна раніше обраного запобіжного заходу на більш суворий, а не накладення грошового стягнення (с. 410).

Грунтовним є диференційований авторський підхід до вирішення питання про відповідальність різних учасників судового провадження за порушення порядку в залі судового засідання чи непокори розпорядженням головуєчого (с. 415-416).

Заслугує уваги визначення фактичних підстав застосування заходів кримінально-процесуальної відповідальності до порушників порядку судового засідання (с. 420), аналіз порушень порядку судового засідання, який дозволив дисертанту згрупувати їх за певними ознаками (с. 422-424).

Варто виокремити аналіз дисертантом умов застосування видалення з зали судового засідання в контексті повторності, визначення кола осіб, до яких може застосовуватися видалення як захід кримінально-процесуальної відповідальності (с. 446-448).

Викладені та винесені на захист положення дисертації розроблено автором особисто. Проте, незважаючи на загальну позитивну оцінку роботи, яка рецензується, у ній, як у цілому і в будь-якому іншому науковому дослідженні, є окремі судження, що викликають зауваження й потребують додаткової аргументації, розробки та доповнення, зокрема:

1. На стор. 27 дисертаційного дослідження автор дає визначення поняття кримінально-процесуальної відповідальності як виду юридичної відповідальності, що полягає в застосуванні до учасника кримінального провадження, який учинив кримінальне процесуальне правопорушення чи зловживання процесуальними правами, санкції кримінальної процесуальної норми, яка передбачає покладання нових або додаткових обов'язків (позбавлення процесуальних прав) та забезпечується процесуальним примусом у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку. Проте вважаю, що дане поняття є некоректним, оскільки в ньому не можна ототожнювати обов'язки з правами через їх відмінність в імперативності, відповідальності та колі суб'єктів.

2. Дисертанту доцільно більш уважніше ставитися до власних пропозицій щодо вдосконалення процесуального законодавства. Зокрема, на стор. 236 дисертаційного дослідження пропонує визначати підстави та порядок застосування відповідальності за вчинення кримінального процесуального правопорушення, яке не є суспільно небезпечним (невиконання кримінальних процесуальних обов'язків щодо явки за викликом чи порушення порядку в залі судового засідання), а характеризується ознакою суспільної шкідливості в КПК України без відсилання до норм КУпАП. Проте ці пропозиції не мають будь-якої конкретики. Автору доцільно більш чітко

формулювати власні пропозиції, щоб вони мали практичний, а не загальний характер, чітко вказували, як і яким чином це необхідно реалізувати, у якій статті закону це необхідно закріпити. Це саме стосується пропозиції автора щодо доповнення ч. 1 ст. 139 КПК України положенням про накладення грошового стягнення в разі неприбуття на виклик без поважних причин або неповідомлення про причини неприбуття на певних учасників кримінального провадження. Проте, надаючи відповідну пропозицію на стор. 298 дисертаційного дослідження, автор не передбачає такого учасника як захисник, але на стор. 299 уже визнає захисника як відповідного суб'єкта відповідальності, тобто одна й та сама пропозиція має різних суб'єктів відповідальності.

3. На стор. 333 дисертаційного дослідження, розглядаючи питання відповідальності експерта, автор пропонує накладати на нього грошове стягнення в разі безпідставної відмови узгодити прийнятний строк підготовки висновку або недотримання узгодженого строку. Проте не зрозуміло, а тому потребує роз'яснення, поняття «прийнятний строк» і визначення учасників кримінального провадження, відносно яких він має бути прийнятним.

4. Спірним та потребує додаткового обґрунтування висновок дисертанта щодо обов'язкової участі слідчого чи прокурора під час розгляду клопотання про накладення грошового стягнення (с. 353), оскільки з урахуванням достатньо серйозного перевищення науково-обґрунтованих норм навантаження на одного слідчого, кількості дозволів, які необхідно отримувати слідчому для проведення процесуальних дій, це може призвести до недотримання слідчим процесуальних строків розслідування, недостатності часу для збирання доказів у кримінальних провадженнях.

5. На стор. 432, 433, 436, 463 дослідження автор пропонує в разі порушення особою порядку судового засідання, непідкоренні рішення слідчого судді, судді щодо необхідності покинути залу судового засідання або намаганні повернутися затримувати її на час конкретного судового засідання. Потребує роз'яснення питання, яких саме учасників судового провадження це може стосуватися, хто матиме право на затримання, який процесуальний порядок такого затримання та чи не призведе це до зловживань та порушень конституційних прав учасників судового провадження.

Зазначені вище зауваження та рекомендації є окремими недоліками дисертаційного дослідження і загалом не впливають на позитивну оцінку роботи, не зменшують належний науковий рівень представленої роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

1. Актуальність обраної теми, ступінь наукової новизни, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретична і практична значущість, повнота їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях доводять, що дослідження відповідає вимогам, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Представлена робота є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що дають можливість стверджувати про досягнення мети дослідження і виконання поставлених задач, що має суттєве значення для науки кримінального процесу та правозастосовної діяльності.

2. Дисертація **Білоконя Руслана Михайловича** «Кримінально-процесуальна відповідальність: наукові та правові основи» відповідає вимогам пунктам 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами і доповненнями від 27.07.2016 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального
процесу та криміналістики Академії
адвокатури України

В.В. Назаров

Підпис В.В.
референт

Засвідчую
підписом